10. *सूत्रद्वय* व्याख्यायताम् : $2\times2\frac{1}{2}=5$

(a) अत इञ्।

(b) गर्गादिभ्यो यञ्।

(c) जीवति तु वंश्ये युवा।

(d) स्त्रीभ्यो ठक्।

अथवा

पटीयान्, वैयासकिः, ज्येष्ठः, कानीनः, इत्येतेषु *पदद्वयं* ससूत्रं साधनीयम्।

BR

2017
M. A. Part-II Examination
Sanskrit
Fifth Paper

Full Marks—100 Time—4 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

First Half (Marks - 50)

1. अधोलिखितेषु *त्रयः प्रश्नाः* समाधेयाः- 3×8=24

(a) प्रत्याहारसंज्ञाविधायकं सूत्रमुल्लिख्य अस्य सूत्रस्य प्रयोजनं व्याख्यायताम्। प्रत्याहारेषु इत्संज्ञकवर्णानां ग्रहणं भवति नवेति सोदाहरणं विचार्यताम्।

(b) पाणिनिविरचितं सवर्णसंज्ञाविधायकं सूत्रम् उल्लिख्य प्रतिपदं व्याख्यायताम्। तत्र अज्भ्तलोः सवर्णत्वं कथं न सिद्ध्यति- तदपि सयुक्तिकं प्रदर्श्यताम्।

(c) किं नाम ग्रहणकसूत्रम? सूत्रस्य तात्पर्य्यं दीक्षितरीत्या विशद्यताम्।

(d) 'षष्ठी स्थानेयोगा' इत्यत्र 'षष्ठी' पदस्य कोऽर्थः? 'स्थानेयोगा' इत्यत्र कीदृशः समासः? सूत्रस्य तात्पर्यं विशद्यताम् दीक्षितदिशा।

(e) 'तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य' इति सूत्रं सिद्धान्तकौमुद्याः कस्मिन् प्रकरणे उपलभ्यते? सूत्रार्थः दीक्षितदिशा स्पष्टीक्रियताम्।

(f) 'अकः सवर्णे दीर्घः' इति सूत्रं दीक्षितरीत्या सविशदमुपस्थाप्यताम्।

[P.T.O.]

2. यथेच्छं *वाक्यद्वयं संस्कृतभाषया* व्याख्यायताम् : 2×5=10

(a) विवृतमनूद्य संवृतोऽनेन विधीयते।

(b) क्रियावाचिनो भ्वादयो धातुसंज्ञाः स्युः।

(c) टित्कितौ यस्योक्तौ तस्य क्रमादाद्यन्तावयवौ स्तः।

(d) अचः परस्य यरो द्वे वा स्तः, न त्वचि।

3. यथेच्छं *पदद्वय* साधय :- 3×2=6

मध्वरिः, नाव्यम्, अवेहि, कृष्णर्धिः।

4. *सूत्रद्वयं* व्याख्यायताम् : 2×5=10

(a) उपदेशेऽजनुनासिक इत्।

(b) वृद्धिरादैच्।

(c) मिदचोऽन्त्यात् परः।।

(d) झलां जश् झशि।

Second Half (Marks - 50)

5.(a) षड्भावविकाराः निरुक्तानुसारतः निरूपणीयाः। 12

अथवा

(b) निपातसंज्ञामुल्लिख्य उपमार्थकनिपातानां स्वरूपं निरुक्तदिशा सोदाहरणं विशद्यताम्।

6. कस्यचिद् *एकस्य* निरुक्तवचनस्य व्याख्या कार्याः- 8

(a) पूर्वापरीभूतं भावमाख्यातेनाचष्टे।

(b) उच्चावचाः पदार्था भवन्तीति गार्ग्यः।

(c) अथापीदमन्तरेण पदविभागो न विद्यते।

7.(a) 'गौरित्यत्र कः शब्दः' इति महाभाष्यवचनस्य तात्पर्यं सविशदं विब्रियताम्। 12

अथवा

(b) शब्दानुशासनस्य मुख्यप्रयोजनानि उल्लिख्य सोदाहरणं व्याख्यायन्ताम्।

8. यथेच्छं वाक्य*द्वयं* व्याख्येयम्:- 2×4=8

(a) वृत्तिसमवायार्थः उपदेशः।

(b) व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिः न हि सन्देहादलक्षणम्।

(c) लक्ष्यलक्षणे व्याकरणम्।

(d) अथ शब्दानुशासनम्।

9. तद्धितशब्दस्य कोऽर्थः? अपत्यार्थे तद्धितप्रत्ययविधायक-पाणिनिसूत्रद्वयस्य सोदाहरणं व्याख्या कार्या। 5

8. Write short notes of ***any two*** of the following : - 2×5=10

(a) Appendix.

(b) Loc. cit.

(c) Autograph.

(d) Ibid.

2017
M. A. Part-II Examination
Sanskrit
Sixth Paper

Full Marks—100 Time—4 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

First Half (Marks - 40)

1. अधोलिखितेषु कयोश्चित् ***द्वयोः*** उत्तरं देयम् : 2×15=30

(a) कीदृशः सम्बन्धः समवायः? कुत्र कुत्र वर्तते? तस्यास्तित्वे किं मानम्? सामान्ये समवायोऽस्ति न वा?

(b) कः खलु अलौकिक-सन्निकर्षः? कतिविधश्च सः? सामान्यलक्षणसन्निकर्षस्वीकारे का युक्तिः? ज्ञानलक्षणसन्निकर्षतः अस्य को भेदः?

(c) शाब्दबोधे पदार्थज्ञानस्य उपयोगिता प्रदर्श्यताम्। नव्यन्याये का नाम शक्तिः? आख्यातस्य शक्तिः कुत्र वर्तते? विषयेऽस्मिन् नैयायिक-वैयाकरणानां विवादः सोदाहरणं व्याख्यायताम्।

(d) व्याप्तेः प्रथमलक्षणं विशद्यताम्।

2. ***एकः*** कारिकांशः व्याख्येयः - 10

(a) पारिमाण्डल्यभिन्नानां कारणत्वमुदाहृतम्।

(b) अन्त्यों नित्यद्रव्यवृत्तिर्विशेषः परिकीर्त्तितः।

[*P.T.O.*]

Second Half (Marks - 60)

Group - A (Marks - 20)

3.(a) 'इति हेतुस्तदुद्भवे' – Explain the statement of Mammaṭa. 12

OR

(b) 'संकेतितश्चतुर्भेदो जात्यादिर्जातिरेव वा' – Expound it in detail.

4. Explain ***any one*** of the following in Sanskrit :- 8

(a) मुख्यार्थबाधे तद्योगे रूदितोऽथ प्रयोजनात्।

अन्योऽर्थो लक्ष्यते यत् सा लक्षणारोपिता क्रिया।।

(b) नवरसरुचिरां निर्मितिमादधती भारती कवेर्जयति।

Group - B (Marks - 20)

5.(a) What are the views of *Bhāktavādins* ? Discuss them elaborately as found in the *Dhvanyāloka* , Chapter-I. 12

OR

(b) How did *Ānandavardhana* establish the difference between *Vācya* and *Pratīyamāna* ?

6. Explain in *Sanskrit* (***any one***) - 8

(a) योऽर्थः सहृदयश्लाध्यः काव्यात्मेति व्यवस्थितः।

वाच्यप्रतीयमानाख्यौ तस्य भेदावुभौ स्मृतौ।।

(b) आलोकार्थी यथा दीपशिखायां यत्नवान् जनः।

तदुपायतया तद्वदर्थे वाच्ये तदादृतः।।

Group - C (Marks - 20)

7. Answer ***any one*** of the following - 1×10=10

(a) What are the essential characteristic features of 'research'? What do you know by the term 'methodology'? Do you think that Sanskritic study has any importance in the modern research? 2+4+4=10

(b) What is 'Index' of a book? Why it is so called? Distinguish between general Index and special Index with illustrations. Where it is placed in the book? Point out the importance of 'Index'? 2+1+3+4=10

BR

2017
M. A. Part-II Examination
Sanskrit
Seventh Paper

Full Marks—100 Time—4 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

First Half (Marks - 50)
Group - A

1. अधस्तनेषु प्रश्नेषु यथामति *द्वयं* समाधेयम् : $2\times12\frac{1}{2}=25$

(a) ईश्वरकृष्णदिशा पुरुषास्तित्वं साधनीयम्।

(b) कारिकाकृदुक्तरीत्या गुणत्रयस्वरूपं निरूपणीयम्।

(c) सांख्यमते कति प्रमाणानि? तत्र कस्यचन एकस्य स्वरूपं विशद्यताम्।

(d) व्यक्ताव्यक्तयोः साधर्म्यं निरूप्य वैधर्म्यं प्रदर्श्यताम्।

Group - B

2. अधोलिखितेषु यथेच्छं *प्रश्नद्वयं* समाधेयम् : $2\times12\frac{1}{2}=25$

(a) योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः इति पातञ्जलयोगसूत्रे चित्तं नाम किम्? वृत्तिशब्दस्य कोऽर्थः? निरोध इत्यनेन किं बुध्यते? सर्वं विशद्यताम्।

[*P.T.O.*]

(b) योगस्य के तावदन्तराया:? तेषां स्वरूपं व्याख्यायताम्।

(c) निद्राया लक्षणं निरूप्य तस्या वृत्तित्वमुपपाद्यताम्।

(d) योगदर्शने ईश्वर: कथमङ्गीक्रियते? ईश्वरस्य लक्षणं किम्? पुरुषान्तरेभ्यस्तस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपाद्यताम्।

Second Half (Marks - 50)

Group - A

3. अधस्तनेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम् : 2×15=30

(a) सत्यानृते मिथुनीकृत्याहमिदं ममेदमिति नैसर्गिकोऽयं लोकव्यवहार: – भाष्यसन्दर्भस्यास्य आशयो निरूपणीय:।

(b) 'स्मृतिरूप: परत्र पुर्वदृष्टावभास:'– अध्यासलक्षणमेतद् विशद्यताम्।

(c) ब्रह्म जिज्ञासितव्यमित्युक्तम्। किंलक्षणकं पुनस्तद्ब्रह्मेति सूत्रभाष्यदिशा विशद्यताम्।

(d) सर्वज्ञं सर्वशक्ति जगदुत्पत्तिस्थितिलयकारणं ब्रह्म कथं वेदान्तशास्त्रादवगम्यते? सूत्रभाष्यरीत्या आलोच्यताम्।

Group - B

4. अधोलिखितेषु *प्रश्नद्वयं* समाधेयम्। तत्र *कस्यचिदेकस्योत्तरं संस्कृतभाषया* प्रदेयम् : 2×10=20

(a) वेदान्तपरिभाषाकृन्मतानुसारेण विषयगतप्रत्यक्षस्वरूपं विव्रियताम्।

(b) परिभाषाकृदुक्तदिशा चैतन्यस्य त्रैविध्यं प्रतिपाद्यताम्।

(c) को नाम परिणाम:? को के विवर्त:? रजतोत्पादकानां रजतावयवादीनामभावे शुक्तौ कथं रजतमुत्पद्यत इति विशद्यताम्।

(d) व्याख्यायताम् –

देहात्मप्रत्ययो यद्वत् प्रमाणत्वेन कल्पित:।

लौकिकं तद्वदेवेदं प्रमाणन्त्वात्मनिश्चयात्।।

BR

2017
M. A. Part-II Examination
Sanskrit
Eighth Paper

Full Marks—100 Time—4 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

First Half (Marks - 50)

प्रतिविभागं *प्रश्नद्वयं* समाधेयम्। न्यूनत *एकस्य* प्रश्नस्य उत्तरं सुरगिरा प्रदेयम्।

क – विभाग: (Marks - 25) : $2 \times 12\frac{1}{2} = 25$

1. परामर्शस्य अनुमितिकारणता कथं सिध्यति? तस्य लक्षणमुल्लिख्य व्याख्यायताम्।

2. व्याप्तिप्रथमलक्षणमुल्लिख्य तत्र मुक्तावलीकारोक्ता: दोषा: प्रदर्श्यन्ताम्।

3. व्याप्तिसिद्धान्तलक्षणस्य लक्ष्ये लक्षणसमन्वयप्रकार: प्रदर्श्यताम्।

4. हेत्वाभासभेदान् उल्लिख्य यस्य कस्यचिदेकस्य स्वरूपं सोदाहरणं प्रदर्श्यताम्।

ख – विभाग: (Marks - 25) : $2\times12\frac{1}{2}=25$

5. गौतमीयन्यायसूत्रे इन्द्रियार्थसन्निकर्षोत्पन्नं ज्ञानम् इत्यंशस्य प्रतिपदतात्पर्यं न्यायमञ्जरीकारानुसारतः प्रकटीक्रियताम्।

6. बौद्धानां ज्ञानसुखयोरभेदवादः जयन्तभट्टेन कथं निराकृतः इति विशदमालोच्यताम्।

7. निर्विकल्पकस्वरूपविषये बौद्धनैयायिकयोः मतभेदः यथायथं निरूप्यताम्।

8. न्यायमञ्जरीकारमनुसृत्य सन्निकर्षभेदाः सोदाहरणं विशद्यन्ताम्।

Second Half (Marks - 50)

क – विभाग: (Marks - 20)

यथेच्छं *प्रश्नद्वयं* समाधेयम् – 2×10=20

9. विपर्ययस्य स्वरूपं प्रशस्तपादभाष्यमनुसृत्य विशद्यताम्।

10. प्रशस्तपादभाष्यमनुसृत्य अलिङानां स्वरूपं सोदाहरणं प्रकटीक्रियताम्।

11. न्यायमञ्जरीकारप्रदर्शितरीत्या शब्दस्य अनुमाने अन्तर्भावप्रकारः प्रदर्श्यताम्।

12. स्वप्नज्ञानस्य भेदाः सोदाहरणं निरूपणीयाः। अत्यन्ताननुभूते विषये इदृशं ज्ञानं सम्भवति नवेत्यपि आलोच्यताम्।

ख – विभाग: (Marks - 30)

यथेच्छं *प्रश्नद्वयं* समाधेयम् – 2×15=30

13. 'अपि वा कर्तृसामान्यात् प्रमाणमनुमानं स्यात्' इति जैमिनिसूत्रे अनुमानशब्दस्य कोऽर्थः? सूत्रस्यास्य आशयः भाष्यानुसारेण विशदीक्रियताम्।

14. स्मृतेः प्रामाण्यमस्ति न वेति शावरभाष्यमनुसृत्य पूर्वपक्षिणां मतम् उपस्थाप्यताम्।

15. का नाम शाक्यस्मृतिः? सा धर्मे कथं न प्रमाणं भवति इति भाष्यानुसारत आलोच्यताम्।

16. टीका विरचनीया –

(a) शिष्टपरिगृहीतः।

(b) इतरेतराश्रयः।

(c) वैसर्जनहोमः।